

MORGENDIENST

zondag 9 februari 2020, 5^e zondag na Epifanie
Grote Kerk, Wildervank
25-jarig predikantschap
voorganger: ds Marien Grashoff

Zingen voor de dienst : Lied 534: 1, 3, 4
Welkom

DIENST VAN VOORBEREIDING

Aanvangslied : *Psalm* 112: 1

Moment van stilte

Groet

Gebed voor de wereld

¹God,
in wiens hart liefde is en gerechtigheid,
toon ons vandaag wie wij moeten liefhebben
en wat wij moeten aanvechten of veranderen
opdat uw wil geschiedt op aarde.
Vermeerder onze hoop,
verjaag onze apathie;
spreek tot onze verbeelding
en verdiep onze toewijding,
totdat wij tekens worden van uw koninkrijk
waarvoor wij met anderen samen bidden.

Zo bidden wij
door Christus, onze Heer.
Amen.

Bemoediging²

De aarde is van God, [Psalm 24,1]
DE WERELD EN WIE HAAR BEWONEN.

Zie hoe goed het is, en kostbaar, [Psalm 133,1]
ALS MENSEN WERKELIJK SAMENWONEN.

Goedheid en trouw ontmoeten elkaar, [Psalm 85,11]
GERECHTIGHEID EN VREDE GAAN HAND IN HAND.

Al zouden de leerlingen van de Heer ook zwijgen, [Lukas 19,40]
DAN ZULLEN DE STENEN NOG ROEPEN.

Heer, open mijn lippen; [Psalm 51,17]

¹ Morgengebed voor maandag; *Iona Abbey Worship Book* (2017), p67.

² Ontleend aan het dagelijks morgengebed op Iona; *Iona Abbey Worship Book* (2017), p63.

MIJN MOND ZAL ZINGEN VAN UW EER!

Glorialied : *Lied 867*

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag³

Ruimte voor de kinderen

Lezing uit het Oude Testament : Jesaja 43,9-13⁴

Zingen : *Lied 513*

Lezing uit het Nieuwe Testament : Matteüs 5,13-16⁵

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Zingen : *Lied 838*: 1, 2

Preek

Deze week wordt het precies 25 jaar geleden dat ik werd bevestigd in het ambt van predikant. Dat gebeurde in Goes, door ds. Mathilde de Graaff. Mijn eerste preek begon ik enigszins gewaagd en de koster vertelde mij later dat hij van schrik van kleur verschoot. Vanmorgen wil ik terugkijken. Hoe kwam ik daar terecht als dominee in Goes en hoe ging het vandaar verder? Ik wil u meenemen op mijn persoonlijke geloofsreis.

Waarom ging ik naar de kerk? Omdat mijn vader en moeder mij lieten dopen. Preciezer gezegd: mijn moeder hield mij ten doop en mijn vader bediende die doop. Ik groeide op in een pastorie waar kerk en geloof niet alleen vanzelf spraken, maar vooral van belang waren.

Aan tafel werd gebeden en voor het slapen gaan deden we als kind een gebedje (maar wel zonder dat stukje over 'het boze dat ik heb gedaan' – dat vond mijn moeder pedagogisch geen goede tekst). Na het warme eten las mijn vader uit de kinderbijbel. De bijbelse verhalen waren een belangrijk deel van mijn kinderwereld. Niet bij het spelen, maar wel op die plek aan tafel. En natuurlijk op zondag in de kerk, maar van de preek begreep ik erg weinig.

Bedoeld of onbedoeld kreeg ik van huis uit iets mee van argwaan over loze vromigheid. Ik denk dat het meekwam in het commentaar van mijn vader op sommige gemeenteleden (dat eigenlijk niet voor onze oortjes bestemd was), maar zeker ook in de nuchterheid waarmee mijn moeder altijd omging met geloofszaken. Op enig moment bleek het *Groot vertelboek voor de bijbelse geschiedenis* van Anne de Vries dan ook niet meer te kunnen en kwam de minder door dogma's belaste *Bijbel voor de kinderen* van Johanna Klink ons gezin binnen.

Als tiener was voor mij de kerk een veilige plek. Op school kon ik het absoluut niet vinden, maar in de kerk wel. Op mijn eigen wijze wilde ik graag meer weten van die bijbelse verhalen. Tegen de zin van mijn vader deed ik al op mijn 16^e belijdenis. Op de Pedagogische Academie

³ *Dienstboek I*, p67 – iets bewerkt.

⁴ [Naardense bijbel](#) (2014) – iets bewerkt.

⁵ [Nieuwe bijbelvertaling](#) (2014).

waren de extra vakken Bijbels onderwijs en Kerkgeschiedenis aan mij zeer wel besteed. En ik begon mijn arbeidzaam leven keurig op de Gereformeerde Lagere School in Treebeek.

En toen raakte ik even van het padje af. Ik nam ontslag als onderwijzer. Ik werkte een half jaar als huishoudelijk medewerker in Rotterdam en vond daar woonruimte omdat een vorige bewoner net was gearresteerd voor handel in wiet. Mijn kamer rook daar ook helemaal naar. Tenslotte begon ik als leerling-verpleegkundige in Groningen. Dat kwam omdat Nelleke daar woonde en zij mijn enige anker was.

Verplegen betekent dat je alle diensten draait, zeker als leerling. Kerkgang verdween dan ook heel gemakkelijk. Wat ik nu aan moest met al die vanzelfsprekende woorden in de kerk, wist ik ook niet meer. Wat moet je met een 'almachtige' God als je een stervende moeder met kleine kinderen verpleegt? Hoe kan het dat de boef die straalbezopen iemand voor de rest van het leven de rolstoel inrijdt er zonder schrammetje en met een taakstraf vanaf komt?

En buiten het ziekenhuis werden de vragen nog groter. Want hoe valt Gods 'almacht' te rijmen met de industriële vernietiging van 6 miljoen Joden, Roma, Sinti, homoseksuelen, verstandelijk gehandicapten, psychiatrische patiënten en ieder die niet in het boekje van de bezetters pasten? Wat zijn we als mensheid aan het doen in de kernwapenwedloop of in oorlogen als die in Vietnam? Waarom stapelen we alle rijkdom op bij een heel kleine groep en plunderen we daarvoor Gods schepping? De veilige wereld van kerk en geloof uit mijn kindertijd barstte aan alle kant stuk.

En toen kwam Henk Schouten, onze Delfzijlse dominee, mij vragen voor de liturgiecommissie. 'Maar ik zit haast nooit meer in de kerk,' zei ik beduusd. 'Geeft niet,' zei Henk, 'dat komt vanzelf wel weer.' En gelijk had hij. De liturgie opende voor mij een hele nieuwe weg om te geloven. Er was meer muziek, er waren andere rituelen, er was symboliek en stilte. Een wereld ging voor mij open.

Daarnaast had Henk Schouten gespreksavonden rond bijbelverhalen, waarin ook voor mij een hele nieuwe weg zich opende. We lazen (weet ik achteraf) met hulp van boekjes uit de zg. Amsterdamse School. Het ging er in de bijbel niet om of alles wel 'echt' was, maar juist om wat en hoe het 'waar' was. En dat had alles te maken met onze manier van geloven en vooral ook onze manier van handelen. Een nieuw visioen was het: deze wereld kan dus anders zijn.

En met de andere dominee, Jan Anne Bos, zaten we ineens in de kring van het IKV. God heeft een grondeloze voorkeur voor de zwakken, voor hen die niet door middel van macht en kracht de wereld kunnen beheersen, ontdekten we. God vraagt van ons om vrede na te streven, heel concreet. Ik liep mee met de grote demonstratie in Amsterdam tegen de kruisraketten (en liep daar dus mijn eerste Ruud Lubbers-kater op). Met een van de patiënten in Delfzicht Ziekenhuis, die als Poolse bevrijder naar Nederland gekomen en hier gebleven was, had ik er hele gesprekken over. En hij gaf ons vierkant gelijk met onze protesten.

Maar het echte zetje om theologie te gaan studeren kwam op de kraamafdeling. Ik heb het netjes bijgehouden: in totaal heb ik bij ruim 300 bevallingen geassisteerd. En al die honderden kinderen waren stuk voor stuk kleine wonderen. Een ander woord is er niet voor. Zelfs als ze veel te vroeg kwamen en niet konden leven. Het leven van een mens begint heel aards, met

bloed en al, maar vanaf het eerste begin is het een Godsgeschenk.

En zo verkasten we uiteindelijk naar Kampen. Auke Jelsma, de Kamper kerkhistoricus, waarschuwde ons meteen: 'Theologie studeren kan een prima middel zijn om je geloof te verliezen; je moet zelf voor je spiritualiteit zorgen.' Dat deden we.

We haalden theologen van elders naar Kampen. Frans Breukelman en Arend van Leeuwen maakten op mij grote indruk. Halverwege stapte ik over naar de Universiteit van Amsterdam. In de weekends volgden we meditatiecursussen bij mensen als de Jezuïet Loed Loosen.

Alle acht jaren voelde ik mij als een vis in het water. Het Hebreeuws en Grieks opende een nieuwe toegang tot de bijbelverhalen. Over alles kon ik nadenken en aan alles mocht worden getwijfeld. Dat heeft mij enorm geholpen om mijn eigen weg te vinden en mijn geloof te behouden en te vormen.

Ik was degene die zich inschreef als student, maar eigenlijk hebben Nelleke en ik de studie altijd samen gedaan. Zij volgde de cursus Theologische Vorming voor Gemeenteleden en zo deelden we ook een aantal docenten.

Dominee worden lag niet voor de hand. De kerk liep al jarenlang leeg, hield zich bezig met discussies van vroeger en ging echte vernieuwing angstvallig uit de weg. Zo keken veel theologiestudenten tegen de kerk aan en wat dat betreft is er in de afgelopen 25 jaar helaas weinig veranderd. Ik ben er toch maar ingestapt, voor een deel omdat ik ook niets anders kon bedenken en mijn bloedjes van kinderen ook moesten eten.

De start in Goes was behoorlijk stevig. Mijn verwachtingen en mijn hoop spoorden absoluut niet met de verwachtingen van een deel van de gemeente. En die zeiden bovendien niet hardop wat ze nu echt verwachtten. Na een jaar had ik een burn-out (maar dat heette toen nog niet zo). Daarna ben ik gewoon opnieuw begonnen. Bij dat Taizé-lied dat ik twee weken geleden hier zong.

Werken in een kerk die al sinds de jaren '50 in een neerwaartse spiraal zit, is nooit makkelijk. Je voelt je als predikant gauw tekortschieten. En menigeen wil je dat ook graag nog even laten voelen. Buiten de kerk wordt geloof standaard doodgezwegen of belachelijk gemaakt. Mensen die de laatste halve eeuw nog nooit een kerk van binnen hebben gezien schijnen precies te weten hoe achterlijk het daarbinnen toegaat. Dat werkt voor een dominee zachtjes gezegd niet prettig.

Maar kerkleden zelf kunnen ook overtuigend blijven hangen in heimwee naar vroeger. Meestal herinneren zij zich dat 'vroeger' veel te rooskleurig en vaak willen ze niet echt zien hoe dramatisch de wereld veranderd is. Ook dat werkt voor een dominee niet echt motiverend.

En toch heb ik nooit getwijfeld aan die stap om dominee te worden. Na Goes was Zeeuws-Vlaanderen een verademing. Maar juist in den vreemde, op Iona, in Glasgow en Kintyre en op de booreilanden, hebben Nelleke en ik opnieuw leren geloven. Niet dat er iets compleet anders binnenkwam, maar juist dat de elementen die we al meegekregen of zelf gevonden hadden, in een nieuw verband vielen. De bijbelse verhalen van vroeger thuis blijven altijd het

hart, maar een aardse en geaarde spiritualiteit is de bloedsomloop en barmhartig omgaan met schepping en schepselen, met de aarde en wie daarop wonen, zijn de handen en voeten.

Waar ik aan getwijfeld mag hebben of welk dogma ik ook overboord gekieperd mag hebben, de woorden van Jesaja hebben mij eigenlijk altijd geleid:

*Ik, ik ben de ENE, -
en buiten mij is er geen die redt.*

Dat gaat niet over wat wij van God denken te weten, over 'Gods wil' of 'Gods plan met ons'. Dat gaat over direct en concreet aangesproken worden. Dat gaat over vertrouwen en hopen op alles, behalve op de talloze afgoden die wij steeds maar zelf blijven maken. Echte redding komt niet van ons bezit, niet van onze regering, niet van de vrije markt, niet van de revolutie, niet van Google of Facebook of weer een nieuwe start-up.

Als mensen moeten we gewoon aanvaarden dat we per saldo verrekt weinig echt kunnen veranderen aan de loop van de geschiedenis. Maar precies in die draaiende en klotsende stroom van de tijd mogen mij uitgaan van een rotsvast punt: de ENE, die ons aanspreekt om in waarheid mens te zijn. Vergeet het bedrog en de valse hoop van al die goden, volg het spoor van de ware menselijkheid. Dan worden we inderdaad 'beeld van God'. En juist al die kleine mensen die vasthouden aan hun menselijkheid, hun kind-van-God-zijn, zijn even zoveel steentjes in de stroom waardoor de geschiedenis toch verandert.

En dat brengt mij vanzelf bij de Ene Mens die we in het christelijk geloof belijden als zoon van God: Jezus van Nazareth. Nadat hij zijn leerlingen en alle anderen daaromheen geluk heeft gewenst, zalig heeft gesproken, geeft hij hen gewoon een les voor het leven. Dat zij – en dus ook wij! – *zout van de aarde en licht in de wereld* moeten zijn.

Hoe doen we dat dan? Dat staat er nou net niet bij, want dat moeten we zelf uitvinden. In ieder geval gaan we het niet vinden door eerst prachtige plannen te maken, door brede marktverkenningen uit te voeren, door eerst te werken aan onze vaardigheden en kennis, door voortdurend alles te evalueren en bij te stellen. Dat zijn allemaal tucjes van ons om niet echt *zout of licht* te zijn.

Zout voor de aarde en licht in de wereld wordt je door gewoon van dag tot dag te doen en te zijn wat waar is. Door iedere dag door te prikken wat *niet* waar is. En of dat nu gaat om je eigen werk of om wat grote bazen doen, dat maakt niet uit. Wees barmhartig – dat is zoutend. Zoek de waarheid – dat geeft licht.

Ik heb zeker niet elke dag van mijn domineesbestaan die norm gehaald. Iedereen heeft vergeving nodig, dominees zeker. Maar gemerkt of ongemerkt heeft ieder van ons meer steentjes verlegd, meer mensen geraakt dan we doorgaans denken. Elke keer dat het lukt, is er zout en licht, en klinkt de Naam van de ENE.

Amen.

Zingen : 'Je bent het zout der aarde' (tekst: Reinier Kleijer / mel. *Lied* 345)

DIENST VAN HET ANTWOORD

Collecte

Gedachtenis overledene : Psalm 103: 1

Gebeden

Onze Vader

Slotlied : *Lied* 418: 1, 2, 3

Zegen